

ПЕРСПЕКТИВА ВИЗНАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Милоненко Ю.В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглядаються деякі положення проекту Резолюції «Про правовий статус роботів як електронної особистості (електронної особи)» з приводу визнання «електронної особистості», а також питання щодо надання їй спеціальної правосуб'єктності у міжнародному праві. Досліджено зміст поняття деліктоздатності, в контексті визнання електронної особистості, як суб'єкта міжнародного права. Наведені позиції науковців з приводу розвитку систем штучного інтелекту, а також перспектив його впливу на світове суспільство. Проаналізовано основні принципи етики роботів, в аспекті їх виняткової важливості.

Ключові слова: система штучного інтелекту, роботи, робототехніка, суб'єкти міжнародного права, електронна особа, геноїд, громадянство.

Актуальність. У зв'язку з існуванням штучного інтелекту, а також перспективою появи суперінтелекту, який, на думку О. Радутного, може стати серйозною загрозою для світової спільноти. Важливим є врегулювання його правового статусу. Таким чином, важливість досліджуваної проблеми полягає у необхідності встановлення відповідальності електронних осіб, за міжнародні правопорушення, оскільки у 2075 році мислення штучного інтелекту не можливо буде відрізнити від людського і людство повністю втратить контроль над ним.

Постановка проблеми. У науці міжнародного права існує декілька підходів до розуміння суб'єктів міжнародного права. Деякі вчені вважають що суб'єктів міжнародного права слід відносити тільки держави. Інші дослідники суб'єктів міжнародного права додають до них фізичних осіб та міжурядові організації. Таким чином, науковці досі не змогли дійти згоди стосовно того, кого слід вважати суб'єктом міжнародного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми визнання штучного інтелекту займалися такі вчені: О.Е. Радутний, Р. Субраманян, Т.Ф. Каткова, Д.С. Азарова, П.П. Андрушка, Л.В. Багрія-Шахматова. Особливої уваги заслуговує праця Райана Кало, який зробив ґрунтовний аналіз судової практики США за декілька десятиліть щодо використання роботів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні не існує загального переліку суб'єктів міжнародного права. Доцільним є вирішення питання надання системам штучного інтелекту статусу спеціального суб'єкта міжнародного права. Проблема нормативної регламентації роботів пов'язана із складністю безпосереднього об'єкта регулювання. Електронні особи – це нові істоти, які мають бути введені у світовий правопорядок, не зашкодивши вже існуючому міжнародно-правовим відносинам.

Мета статті. Автор ставить за мету дослідити суть поняття «штучний інтелект», в контексті можливості визнання його як суб'єкта міжнародного права.

Викладення основного матеріалу. Доктрина міжнародного права визначає декілька підходів до визначення кола суб'єктів міжнародного права. До середини ХХ століття існувала «класична» концепція, за якою до суб'єктів міжнародного права відносили тільки держави, такий погляд на це питання мав Ф. Кожевніков. Сучасна доктрина між-

народного права розширює склад суб'єктів міжнародного права, дає розгорнутий їх поділ. Вчені зазначають, що доцільним є поділ всіх суб'єктів міжнародного права на основні, до яких належать, зокрема держави, нації і народності, міжнародні міжурядові організації, та похідні – міжнародні міжурядові організації, специфічні державоподібні утворення (Ватикан, Монако, Сан-Марино). Така класифікація, на думку М. Баймуратова, найбільш повно відображає суб'єктну систему міжнародного права. Відповідно до наукових позицій Ж. Тускоза, крім загальновизнаних суб'єктів міжнародного права, до них також варто включати недержавні юридичні особи та фізичних осіб [1, с. 73].

На даний момент доцільним вважається визнання систем штучного інтелекту спеціальними суб'єктами міжнародного права. Оскільки рівень взаємодії розумних машин з людиною вже зараз потребує нормативного врегулювання.

Штучний інтелект – це наука і технологія створення машин, інтелектуальних комп'ютерних програм, які здатні виконувати творчі функції, що традиційно вважаються прерогативою людини [2, с. 1].

Загалом питання надання штучному інтелекту правосуб'єктності вже підіймалося у багатьох країнах, зокрема у США, Німеччині, Великобританії, а також в Україні на рівні окремих галузей.

Вражаючий технологічний прогрес останнього десятиліття відкрив людству пізнання нових можливостей робототехніки таких, як наприклад, виконання видів діяльності, які раніше були надані в основному виключно людині, а також розвивати певні автономні, когнітивні особливості – наприклад, здатність вчитися на досвіді і приймати практично незалежні рішення [3, с. 49].

Швидке зростання систем штучного інтелекту матиме певні наслідки у багатьох сферах суспільних відносин. Це може виявитися благом для різних галузей, таких як охорона здоров'я, освіта, глобальна логістика та транспорт. Застосування можливостей геноїдів також призведе до далекоюсяжних змін в економіці та безпеці, а також у юридичній сфері.

Вперше питання співіснування людини і робота постало ще у ХХ столітті. Родоначальником «етики роботів» став Айзек Азімов, саме він сформулював три перші принципи етики роботів:

1) робот не може спричинити шкоди людині, або своєю бездіяльністю допустити завдання шкоди людині;

2) робот повинен виконувати команди людини, якщо вони не суперечать першому закону;

3) робот повинен піклуватися про свою безпеку, але тільки у разі, коли це не суперечить першим двом законам

Згодом до цих трьох було додано ще один, нульовий принцип, відповідно до якого робот не має права на спричинення шкоди людству [4, с. 8]. Визначивши цей закон нульовим, Азімов наголосив на його винятковій важливості.

Ці принципи вже декілька десятиліть є причиною палких суперечок наукової спільноти. Результатом довготривалої дискусії став проект Резолюції «Про правовий статус роботів як електронної особистості (електронної особи)» (далі – Резолюція). Цей документ передбачає наділення роботів статусом електронної особи, цей статус передбачає спеціальні права та обов'язки. Резолюція формулює основні етичні положення функціонування робототехніки, а також уточнює аспект взаємодії та співіснування людини і «електронної особистості».

Резолюція розробляється з метою юридичного врегулювання існування та функціонування геноїдів та їх взаємодії з громадянським суспільством. Зокрема, у цьому документі зафіксовані такі пропозиції:

1) надання нормативного визначення «розумному автономному роботу»;

2) розробити систему класифікації і реєстрації найбільш розвинених версій електронних осіб;

3) розробити нову систему звітів для компаній які використовують допомогу роботів, а також прописати окремим пунктом показники впливу робототехніки на економічні результати компаній;

4) створити спеціальне Європейське агентство з питань робототехніки і штучного інтелекту [5].

Шведський вчений, професор Оксфордського університету Нік Бостром провів ґрунтовне дослідження явища існування розумних машин, і зробив висновок про те, що до 2022 року системи штучного інтелекту будуть мислити приблизно на 10% як людина, до 2040 року – на 50%, до 2075 року – процеси мислення неможливо буде відрізнити від людських. В контексті цього варто погодитися з науковцем з позицією виваженої обережності щодо штучного інтелекту, оскільки на даний момент весь обсяг можливостей геноїдів, не вивчений, а тому не врегульований. Стриманий оптимізм і застереження Бострома поділяє і О. Радутний, у своїй роботі «Кримінальна відповідальність штучного інтелекту». Він говорить про те, що дуже скоро людство спостерігатиме появу «суперінтелекту», який зможе самовдосконалюватися, приймати різні форми, самостійно пересуватися, мислити високорозвиненими алгоритмами. І в решті-решт у нього можуть з'явитися власні «не мирні» потреби [6, с. 128].

Розглядаючи питання надання штучному інтелекту міжнародної правосуб'єктності доцільно звернутися до праці Р. Кало «Роботи в американському праві». Автор проаналізувавши особливості роботи систем штучного інтелекту, наділяє їх наступними якостями:

1) робот може відчувати середовище;

2) отримувати та обробляти інформацію;

3) система штучного інтелекту здатна пристосовуватись до оточуючого середовища.

У жовтні 2017 року людиноподібний робот Софія отримала статус підданої, а отже і громадян-

ки Саудівської Аравії і стала першим роботом, який отримав правосуб'єктність у певній країні. Ця подія стала відправною точкою для того, щоб підняти питання визнання штучного інтелекту як суб'єкта міжнародного права.

Громадянство – це правовий зв'язок між фізичною особою і державою, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках. Існує дві концепції щодо того як можна розглядати інститут громадянства – як «реальний та ефективний зв'язок» між державою та громадянином, а також як «право вільного пересування осіб». Перша концепція вперше була описана, у рішенні Міжнародного суду справедливості ООН (ICJ) у справі *Nottebohm* (Ліхтенштайн проти Гватемали) від 1955 року. Згадане рішення було вмотивоване частиною 1 статті 15 Загальної декларації прав людини 1948 р., де чітко сказано, що «кожна людина має право на громадянство». Друга концепція фактично розширює розуміння першої, доповнюючи її «вільним пересуванням осіб» (*freedom of movement of persons*) на підставі громадянства ЄС (*le citoyen a la une de l'Europe*) [7, с. 398].

Отже, можна дійти до висновку, що громадянство визнається елементом не тільки виключної правосуб'єктності фізичних осіб, а і систем штучного інтелекту.

З огляду на вищенаведене постає питання щодо обов'язкової міжнародної деліктоздатності систем штучного інтелекту. Міжнародна деліктоздатність, є складовою міжнародної правосуб'єктності і полягає у можливості суб'єкта нести відповідальність за свої протиправні вчинки. Серед норм, які регулюють міжнародну деліктоздатність, розрізняють 3 основні підгрупи:

1) ті, що стосуються будь-якого міжнародного правопорушення;

2) ті, що регулюють галузеву деліктоздатність;

3) норми, що стосуються небезпечних міжнародних злочинів (вперше з'явилися після Другої світової війни у Статуті Міжнародного воєнного трибуналу).

Науковці усього світу погоджуються, що людина все менше і менше контролює геноїда, і якщо не вжити необхідних заходів, то дуже скоро можливість порушення нульового принципу Азімова стане реальністю. Системи штучного інтелекту загрожуватимуть світовому правопорядку. З огляду на це, надання міжнародної деліктоздатності системам штучного інтелекту є необхідним, хоча б в аспекті можливості притягнення розумних машин до відповідальності за вчинення міжнародних злочинів.

Висновки і пропозиції. Вже наприкінці ХХ століття були зроблені перші кроки у регламентації існування розумних машин – розроблені основні принципи етики роботів. Прогрес робототехніки призвів до того, що система штучного інтелекту стала суттєво впливати на суспільне життя різних країн, так наприклад Китай, Японія і США користуються послугами геноїдів для проведення логістичних і статистичних досліджень на рівні окремих корпорацій. Можливість створення штучного інтелекту, який перевищує інтелект людини, є доволі реальною та такою, що може бути досягнута у майбутньому. Необхідним є доцільність визнання штучного інтелекту суб'єктом правовідносин, наділення його правовим статусом «електронної особистості (електронної особи)».

Це важливо передусім для того, аби через надання їм деліктоздатності попередити вчинення штучним інтелектом злочинів проти людуства.

Європейська спільнота вже розпочала розробку нормативного регулювання співіснування людини і робота. З огляду на позиції викладені у Резолюції, а також прогнози вчених вважаю за доцільне визнання електронної особи спеціальним суб'єктом міжнародного права, оскільки

необхідність захисту і гарантування світової безпеки є проблемою не окремої країни, а міжнародної спільноти загалом. Прийняття Резолюції прав електронної особистості стане важелем стримування роботів, і забезпечить стабільність світового миру і безпеки. Надання геноїду правосуб'єктності на міжнародному рівні сприятиме науковим та законодавчим розробкам статусу електронної особи на рівні галузей права у суверенних країнах.

Список літератури:

1. Кучерук Н.С. Фізична особа як суб'єкт міжнародного права / Н.С. Кучерук // Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П.Є. Казанського : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. / відп. за випуск к.ю.н., доц. М.І. Пашковський; Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 73-76. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/227>.
2. Бухтіяров Р.С. Філософський аспект проблеми штучного інтелекту [Електронний ресурс] / Р.С. Бухтіяров // Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ, Вінниця, 23-24 березня 2016 р. Електрон. текст. дані. 2016. Режим доступу: <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/paper/view/825>.
3. Морхат П.М. Правосуб'єктность искусственного интеллекта в сфере права интеллектуальной собственности: гражданско-правовые проблемы: дис. на соискание науч. степени д.ю.н. 12.00.03 / Петр Мечиславович Морхат. – Москва, 2018. – 504 с.
4. Каткова Т.Г. Правосуб'єктність роботів: Видавка чи реальність? / Т.Г. Каткова // Право і суспільство. Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. – 2017. – Вип. 3, ч. 2. – 8-9 с. Режим доступу: <http://pravoisustvo.org.ua/index.php/archiv?id=99>.
5. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN>.
6. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту / О.Е. Радутний // Інформація в інших галузях права. «Інформація і право» – № 2(21). – 2017. – 180 с. Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/17_1.pdf.
7. Софінська І.Д. Громадянство у зв'язку з інвестицією: конституційно-правовий аналіз / І.Д. Софінська // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2014. – Вип. 63. – С. 397-406.

Милоненко Ю.В.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ПЕРСПЕКТИВА ПРИЗНАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА СУБЪЕКТОМ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА

Аннотация

В статье рассматриваются некоторые положения проекта Резолюции «О правовом статусе роботов как электронной личности (электронного лица)» по поводу признания «электронной личности», а также вопрос о предоставлении ей специальной правосуб'єктности в международном праве. Исследовано содержание понятия деликтоспособности, в контексте признания электронной личности, как субъекта международного права. Приведенные позиции ученых по поводу развития систем искусственного интеллекта, а также перспектив его влияния на мировое сообщество. Проанализированы основные принципы этики роботов, в аспекте их исключительной важности.

Ключевые слова: система искусственного интеллекта, работы, робототехника, субъекты международного права, электронное лицо, геноид, гражданство.

Mylonenko Y.V.

Yaroslav Mudryi National Law University

PERSPECTIVE FOR RECOGNITION OF ARTIFICIAL INTELLECTUALITY AS A SUBJECT OF INTERNATIONAL LAW

Summary

Some provisions of the draft of the Resolution "On the Legal status of Robots", and the prospects for providing an artificial intellectual with international legal personality are discussed in the article. The essence of the concept of tort ability is investigated in the context of the recognition of the artificial intellect as a subject of international law. The positions of scientists on the development of artificial intelligence, as well as the prospects for the influence of electronic personalities on society are given. The basic principles of ethics of robots in the aspect of their special importance out analyzed.

Keywords: system of artificial intelligence, work, robotics, subjects of international law, electronic person, genoid, citizenship.